

mundariense Monasterium decebat, templum erexisse. Verum erectum ab eo fuisse amplissimum templum, neque ego neque Franciscus Laurentii diximus; diximus renovatum. Id vero breviori etiam tempore fieri potuit. Absalon obiit anno 817. nam Ando successor ejus hoc eodem anno sexto Idus Julii interfuit conventui Aquisgranensi a Ludovico Pio coacto. Andonem ordine exceperunt Ratholdus, deinde Harindus. Qui successerunt per solidum sæculum, amplum, quo a Marteno discederem, campum aperuerunt.

CAPUT IV.

Abbates geminorum Monasteriorum Beneficiarios a Marteno perperam, a Roderico recte collocatos.

Æculo nono, ut aliis passim Monasteriis, ita Stabulensi & Mundariensi Abbates Beneficarii dati sunt; quorum alii Clerici alii Laici fuerunt. Horum primus, inquit Adversarius, occurrit Luitfridus comes, cujus meminit Albericus ad annum DCCCXXI his verbis: „Abbas Stabulensis Dominus LEUTHBERTUS Episcopus & Abbas; dein de LUITFRIDUS comes & Abbas locum eundem in manu sua habuit. Observat subinde, peccatum esse ab Alberico in notis chronicis atque, fide diplomatis Arnulfi Imperatoris, Luithfridum cum anno 890. componendum esse. quod recte observatum est. At falsum est, fuisse primum Abbatem *seculari*: falsum est ad eum usque fuisse Abbates *regulares*. Est istud a me Disceptatione I. pluribus luculente demonstratum ostensumque, *Regulares* in Harindo, qui anno 841. obiisse legitur, desuisse. Nam post hunc abbatiam in Beneficium accepit Ebbo cathedra Remensi pulsus. Secutus est Ebbo II. nisi forte suspicari licet ex uno eodemque Ebbone duos factos, quod Ebbo Rhemenfis a Lothario abbatia donatus & exutus, videatur subinde a Lotharii fratre in eam restitutus. Post Ebbonem circiter annum 845. Hircarius Episcopus Leodiensis titulo Beneficario eam obtinuit. Tum Adelardus comes; dein Hildeboldus. quorum uterque *secularis* fuit. Argumenta, quæ adhibui nec repeto, nec novis, quod possem, cumulo. Fatetur abunde Adversarius, se ex vero erroris postulatum. Unum excusationi affert: se intra brevem pagellam integram & omnibus numeris absolutam abbatum Stabulensium seriem scribendam non suscepisse. Accipio excusationem: unum hoc reprehendo, quod Luithfridum primum Abatem *seculari* & *beneficarium* dixerit. Non paucos alios præcessisse, ex Stabulensibus monumentis, & discere poterat, & lectorem veri cupidum docere debebat.

Erat etiam alia causa, quare diligenter attenderem, an Abbates, qui ab anno 841. ad annum 880. præfuerunt, Beneficarii fuerint, necne? scilicet erat mihi investigandum, an is Abbas, qui ab anno 880. ad annum 890. præfuit, Beneficarius an vero Regularis fuerit? Putabam autem id fieri posse, si sciretur cujus categoriæ Decessores & Successores fuissent. Ita enim argumentabar: cum eadem esset Ecclesiæ & Imperii facies anno 880. atque annis quadraginta præcedentibus & totidem sequentibus, inde mihi apertum videbatur, non fuisse ab eo, quod usu receptum esset, recessum; proindeque Abbatem annorum 880. & novem proxime sequentium talem fuisse, quales fuerunt Successores & Prædecessores. Jam vero & hi & illi Beneficarii fuerunt, igitur is, qui Abbas fuit inter annum 880. & 890, fuit quoque Beneficarius. Argumentandi rationem intactam relinquit Adversarius; non negat decessores ejus,

Luitfridus non fuit primus Abbas secularis.

Coll. Ampl. Præfat. Pag. iij.

Discept. Cap. V.

Primus Abbas Beneficarius Ebbo.

Luitbertus fuit Abbas Beneficarius

qui anno 880. præfuit, fuisse *Beneficiarios*; de Successoribus, fatetur. Igitur recte ab ejus sententia, nam ad hoc tempus Abbatem *Regularem* collocarat, a Roderico recessum est.

Idem ostenditur ex Caroli Crassi diplom. a Marteno perperam intellecto.

Col. ampl. pag. 31.

Idem ut evincerem, aliud quoque momentum in medium attuli. Caroli Crassi diploma edidit, quo anno 882. *Stabulensi Monasterio donat fiscum Blandoninum*. Imperator in eo *decernit & jubet, ut nullus suorum fidelium, QUI SUPRADICTAM ABBATIAM IN BENEFICIUM HABUERIT, vel alia aliqua judicialis potestas prædictos fratres de supradictis rebus inquietare præsumat*. Ex his ego arguebam, Monasteria nostra, cum hoc diploma dabatur, illius abbati beneficiario nomine obnoxia fuisse. Regerit Martenus, *ea non præsens, sed futurum tempus respicere*. --- *Non tangi hic Abbatem præsentem, qui fratres non molestabat, sed eos, qui futuris temporibus Abbatiam habituri essent in beneficium*, Enimvero quod Imperator decernit, ne quis bona, a se Stabulensibus concessa, evertat aut labefactet, istud omnino futurum respicit; nam leges omnes futurum respiciunt. Adhæc Abbas præsens fratres non molestabat, at molestare poterat; non molestabant futuri commendatarii, at molestare poterant. Quare & eos, qui futuris temporibus abbatiam beneficiario titulo, & cum, qui tunc eodem nomine gerebat, Caroli verba respiciunt. Et ex iis est apertissimum, ita usu receptum fuisse, ut abbatia in beneficium daretur, ut ne Carolo Crasso quidem inciderit, eam unquam ad *Regulares* redituram, alioqui horum perinde ac *Beneficiariorum* mentionem fecisset.

Luithbertus Abbas.

Præf. in Col. ampl.

Verum quis fuit Abbas ille, qui ab anno 880, quo Hildeboldus supremum diem obiit, ad annum 890, quo Luithfridus præfuisse legitur, abbatiam in beneficium tenuit? Hic denuo non convenit inter me & Martenum. Ipse pro uno duos omnino recensuit; ANTONIUM, *Mabilonio ignotum & in vulgatis indicibus desideratum*, atque LEUTHBERTUM. Antonium in seriem abbatum inducendi occasionem arripuit ex Caroli Crassi diplomate jamjam laudato. Legitur enim in eo ANTONIUS *venerabilis Episcopus, per precatum LIUTHBERTI Moguntiacensis sedis Archiepiscopi, deprecatus Celsitudinem imperialem, pro quibusdam fratribus sibi commissis ex Monasterio, quod vocatur Stabulaus*. Mihi non hæc ea visa sunt, ut statuerem ANTONIUM fuisse Abbatem Stabulensem. Nam non nuncupatur Abbas: unum hoc dicitur, *commissos fuisse illi aliquos Monachos ex Monasterio Stabulaus*. Jam vero si *Præpositus* aut Decanus fuit, erat istud ex vero dictum. Ita quoque Catalogographi Stabulenses & Malmundarienses, quibus hoc diploma perspectum fuit, illud acceperunt: nullus ex illis Antonio in Abbatum serie locum dedit. Atqui hac causa sum suspicatus, legendum esse *venerabilis præpositus*, ubi Martenus edidit *Venerabilis Episcopus*. Insolens non est, ut sive Lectores sive Scribæ alterum pro altero scribant aut legant. Est nunc penes me antiquus MS. codex in quo varia anecdotata instrumenta. Uni ex his pag. 110, quod Anno secundus Coloniensis Archiepiscopus Dominicæ incarnationis anno 1074. concessit, subscribunt *Siffridus Epus de Trajecto, Megenardus Epus Padebornensis, HERMANNUS EPUS MAJORIS ECCLESIAE COLONIENSIS, Gerardus Decanus ejusdem Ecclesia*. Hic nemo non videt, Hermannum rescribentis vitio *Episcopum* nuncupari, ubi *præpositus* nuncupandus erat. Sexcenta vidi diplomata partim autographa partim apographa, in quibus Hermannus hic *Præpositus* cum ante tum post hoc tempus appellatur. In archivio Cæsaris Insulæ duo asservantur apographa alicujus diplomatis, dati VI. Id. Junii, anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXXXVIII. Ind. III. anno Arnolphi gloriosissimi Regis I. Actum *Franconevert*. In horum Apographorum altero Arnulfus munificus est in *Monasterium*

sterium, quod constructum est in honore S. Petri Principis Apostolorum, necnon & S. Suiberti confessoris Christi, in loco, qui dicitur Werd, una cum VENERABILI PRÆPOSITO ejusdem loci & fratribus ibidem Deo famulantibus & cum cellulis, cetera. In altero apographo pro VENERABILI PRÆPOSITO legitur VENERABILIS EPISCOPUS, quod argumento est, alterum pro altero describentium incuria scriptum fuisse. Idem peccatum est ab eo, qui Caroli Crassi diploma rescripsit; *præpositum* in *Episcopum* convertit. Istud ut magis constaret, catalogos citavi, in quibus Leuthbertus aut Luithbertus ab anno 880. ad an. 889 Abbas fuisse legitur. Itaque anno 882 Antonius non fuit Abbas. Erant tamen illi *commissi aliqui Monachi ex Monasterio quod vocatur Stabulaus*, erant itaque illi tanquam *præposito* aut Decano commissi.

Quare autem per *Luithbertum* aut *Leuthbertum* Moguntiacensem Archiepiscopum Imperatorem convenit *Antonius*? erant alii in vicinia Episcopi, ad quos facilius fuerat aditus. Quare *Luithbertus Antonii* & Monachorum illi commissorum causam agendam suscepit & egit feliciter? An forte Abbatiam Malmundario-Stabulensem beneficii titulo tenuit? Erat certe hoc tempore in ea Abbas *beneficiarius*; erat illi idem atque Moguntiacensi antistiti nomen; obitus ejus in eundem, atque Moguntini Archiepiscopi annum incidit. Ad hæc cum diligentius attenderem, nihil dubitavi, quin idem *Luithbertus* & Moguntiae Archiepiscopus & in nostris Monasteriis Abbas fuerit. Intellego quidem, me conjecturam proferre, sed eam, quæ prope a certitudine historica absit. Non commisi, ut non monerem, catalogographos, quam multos ejusdem quoque sententiae esse. Nominabo nunc eos, quod in Disceptationibus facere superfedi. *Luithbertum* nostrum itaque fuisse Archiepiscopum scribunt Franciscus Laurentii, Catalogus apud Buccelinum, Historia brevis Abbatum Stabulensium & Dionysius Sammarthanus in Gallia Christiana. Ad hæc quid reponat in Vindiciis Martenus, videndum est.

Luithbertus Abbas & Archiepiscopus Moguntinus.

Luithberti Abbatis Stabulensis *sedem Moguntinam non pratermississet Albericus* *si nota ei fuisset*. Igitur ei ignota fuit. An id mirum in scriptore, qui quadringentos post *Luithbertum* annos scribebat? An mirum in scriptore his in rebus tam parum accurato, ut ipse Adversarius fateatur, eum *Leuthbertum* ad annum 921. collocasse, cum collocandus fuerit ante annum 890? Multa Alberico, multa Scriptoribus Moguntiacensibus, quorum silentium a se laudat, ignota fuerunt; multa aliis. Adversarius profitetur, se hac causa de Abbatibus Stabulensibus scribere, ut aliqua minus nota aut ignota proferat: an igitur illi soli fas erit ignotis & anecdotis rem publicam literariam beare? Constat itaque sibi quod in Disceptationibus meis contenderam, Imo *Antonium* non fuisse Abbatem Stabulensem. 2do *Luithbertum* Abbatem successisse *Hildeboldo* anno 880. 3tio, Fuisse eum Abbatem Beneficiarium & 4to Archiepiscopum Moguntinum. Antequam ad secutos Abbates progrediar amolienda mihi est inhumana religiosi Vindiciis & acerba criminatio.

Hæc sententia Alberici silentium nihil obest.

Scripseram: *accedit novum pondus, quod illustratores Catalogorum duo diplomata laudent, ab hoc Luithberto apud Imperatorem pro Abbatia nostra impetrata, alterum anni 881, alterum anni 882; atque insinuant, manifestum esse Luithbertum Abbatem fuisse Archiepiscopum Moguntinum.* Cum rescripsisset hæc mea & proxime sequentia verba Adversarius pag. 31, moderatione religiosa subdit: *Quo plus progredior, eo magis demiror hominis audaciam. Proferat mihi illustratores illos catalogorum, qui duo laudent diplomata. ----- Unius duntaxat anni 882. meminit Franciscus Laurentii, qui illud imperite tribuit Carolo Calvo. Alterum anni 881. nec ipse, nec quisquam alius laudavit.* Igitur ut meam desinat mirari audaciam vir moderatissimus, quod postulat, profero: *Carolus Crassus Imp. an. Imp. 1.*

salutis 881. contulit curtes duas, in Condon videlicet unam & alteram in Mairla cum ædificiis. En diploma anni 881. Idem Imperator anno sequenti 882. contulit fiscum Blandoinum in pago Levensi cum capella & pertinentiis ejus; mansos videlicet sedidiles 32 & serviles 12. En diploma anni 882. A quo autem hæc scripta putamus? A Francisco Laurentii in *Registro*, in quo Fundatores & Benefactores nostrorum Monasteriorum recenset; ab eo, inquam, scriptore, a quo simile quicquam scriptum esse, confidenter negabat Adversarius. Poteram Francisco Laurentii addere Catalogum a Gabriele Buccelino editum, in quo Catalogographus de Luithberto Archiepiscopo Moguntino & Abbate Stabulensi loquens, *Hic*, inquit, *etiam privilegia Ecclesie nostrae a Carolo Crasso obtinuit*. Privilegia inquit; unde intelligere est, & hunc plura vidisse ab eodem Luitberto impetrata. Itaque possem nunc immoderata & acerba Marteni verba iniquasque criminationes in Martenum retorquere: sed neque Religiosi Vindicis eruditio, neque grande senium, neque vestis professioque religiosa tantum conviciis atque maledictis pretii unquam tribuent, ut illis pugnare sustineam. Præcipitis confidentiæ cum convici; me vero ab audaciæ, cujus temere postulabar, crimine purgavi: plura non est, quod quæram aut expetam. Sed plura Publico & Posteritati debeo: quæ nunc exsolvenda sunt.

Hæc ego cum scriberem, adverti, Franciscum Laurentii, quem bona fide secutus fueram, in diplomate, quod ad annum 881. refert, peccatum Historicum peccasse. Hoc anno Provinciæ ad Rhenum, Mosam & Mosellam positæ necdum parebant Carolo Crasso: nihil itaque ex iis poterat Monasteriis nostris donare. Ad hæc diploma, de quo Franciscus, Caroli simplicis est. Nam hujus diploma reperio, quo eadem Stabulensibus donantur, quæ Franciscus a Carolo Crasso donata esse putabat. Hæc advertere non dedecuisse Martenum. Non habebit tamen in gratia, quod primus adverterim & monuerim candide. Intelliget enim abunde, meam sententiam superioribus argumentis ita confirmatam esse, ut per hunc Francisci errorem infirmari non possit. A Luitberto ad secutos Abbates pergimus.

*Richarius
Abbas a
Marteno
omissus.*

Vind. pag.
32.

Pag. 33.

Excepit eum *Luitfridus comes*, de quo supra. Huic *Raginarium* suffecit Adversarius, quod ego perperam factum esse contendi: 1mo quia in caralogo MS, quo utebar, & quibusdam aliis (Martenus inepte fingit, me de omnibus id asseruisse) *Richarium* medium inter *Luitfridum* & *Raginarium* inveniebam. 2do, quia Placentinus & Ægidius eum quoque Stabulensem Abbatem dicunt. Respondet, in antiquo aliquo catalogo desiderari, Mabillonio ignotum fuisse; neque a Reginone, neque a Fulcuino Abbatem Stabulensem nuncupari; hæc, inquam, regerit Martenus, qui ceteroquin gloriatur, se Abbates aliquos detexisse his scriptoribus & catalogis ipsis ignotos. Mox subdit: *nullus scriptor Ægidio antiquior eum Abbatis Stabulensis nomine decoravit. Quare fides sit penes auctorem & eum sequutos.* At Ægidius eadem scribebat ætate, qua Albericus, qui illi pro oraculo est. At Ægidius excusserat tabularia Malmundariensia & Stabulensia, quæ Albericus vidit nunquam. Debebat itaque illi Martenus saltem fidei tantum habere, quantum Alberico. Debebat etiam hæc verba Historiæ Stabulensis attendere: *Richarius, secundum gravium quorundam Auctorum doctrinam, sed contra antiquum catalogum, MERITO HUNC ORDINEM OCCUPAT.*

*Everardus
ab eo
perperam
inter Ab-
bates re-
ceptus.*

Abbatem *Richarium* Alberico duce omiserat; mox, eodem præeunte, *Everardum comitem* nostris monasteriis Abbatem præfecit. Perperam item: nam ex monumentis, ab ipsomet Adversario editis, liquet manifesto, *Gislebertum* patri suo *Raginario* in Abbacia nostra successisse. Quod cum Martenus modi-

ca attentione advertere potuerit; cum fateri cogatur, Albericum in Abbatum annis designandis immane quantum peccare; miror merito cur tantum in eo ponat; miror cur ferre non possit, ut Rodericus aliqua Materno ignota proferat, cum ipse laudi sibi ducat, aliqua Mabillonio ignota eruere.

C A P U T V.

De Werenfrido, Ravengero, Bertrando, S. Poppone Abbatibus
& Petro Decano.

Abbatibus Beneficiariis ad Regulares rediens in his cum Marteno primum constituit *Odilonem*. Post hunc *Werenfridum*, deinde *Ravengerum*, cujus obitum ad IV. Id. Nov. anni MVIII. collocavi, quod dum feci a Marteno mihi recedendum fuit. *Werenfridus fuit Abbas unicus.* *Præf. coll. Ampl. n. 23.* *ere*, inquit, post *Werenfridum* & *Ravengerum* *Stabulensi* & *Malmundariensi* *Monasteriis* Abbates duo cognomines, qui in vulgatis desiderantur indicibus, *Werenfridus II* & *Ravengerus II*. quorum primum *Gregorius Papa V.* alterum *Sylvester II.* sub sua protectione susceperunt singulari diplomate. Neque nunc sententiam mutat, sed acerbius in me insurgit, qui hoc peccatum peccarim, ut eam in Disceptationibus meis oppugnare non dubitarim. *Quid ad hæc*, inquit, *Rodericus*, qui in suo egregio scriptore *Francisco Laurentii unicum Werenfridum unicumque legit Ravengerum.* *Nefas credidit contra tantum oraculum mutire. Spuriam itaque incunctanter pronunciat Gregorii V. Bullam.* Ad hæc *Rodericus* reposuit, atque iterato reponit, se non solum in *Francisco Laurentii*, sed etiam, quod ipse fatetur *Adversarius*, in vulgatis indicibus *unicum Werenfridum unicumque Ravengerum invenisse.* *Nam unicum no- runt cata- logi.* Jam vero contra catalogorum unanimem consensum mutire, nefas non credidit quidem, sed antequam ab iis recederet, arbitratus est, prudentis scriptoris esse, fontem illum examinare, unde novi hi duo Abbates in lucis auras evocantur. Nam catalogorum omnium consensus non modicam suspicionem chartæ alicui adspersit, quæ illis adversatur. Itaque *Gregorianam Bullam*, novorum horum *Præfulum* parentem, expendi, iisque stigmatis inustam ostendi, quæ a probo & genuino partu abesse oportet. Ea non esse a Marteno inducta, nunc ostendendum est.

Onditur ab *Invocatione S. & individue Trinitatis*. Ego observavi, *invocationem* summis Pontificibus ignotam fuisse. Martenus opponit ex *Mabillonio* tres bullas ab *Invocatione* exorsas. Noveramus illas; sed noveramus etiam ab eodem *Artis diplomaticæ delineatore* quæri, *an forte tribus prædictis adjecta est ab exscriptore* *INVOCATIO?* Ex qua dubitatione est manifestum, illi perinde ac nobis probabile videri, *Invocationem* nunquam reperiri in bulla aliqua certo genuina & sincera; in bulla neque spuria neque interpolata. Magistri mentem dissimulare non debebat Martenus. *Sed*, inquit, *plura alia hujusmodi Pontificia diplomata proferre facile possemus.* Omnino possent plura proferri eaque certo spuria aut corrupta. Possent proferri ex *Pezio* & *Hundio Leonum III. & IX.* Bullæ: ex cap. VI. Discept. I. *Fuldensis Zachariana* atque aliunde aliæ innumera. Sed nullum Pontificium diploma protulit aut proferet unquam, ab *invocatione* exorsum, quod certo genuinum & sincerum sit. Constat itaque sua primæ nostræ observationi firmitas.

Ab exordio bullæ ad subscriptionem transiens, plures in ea falsi notas detexi. Profitetur quidem *Adversarius*, se illas elevaturum; sed non profitetur optima fide: alias enim præterit, alias intorquet, nullam elevat aut convellit. *Ad- verte- indicia.*